

Adalet için Cezasızlıkla Mücadele

Cezasızlığı sona erdirmeye hem toplum hem de bireylerin adalete ve hukuk sistemine olan inanç ve güvenlerinin sağlanması ve sürdürülmesi bakımından devletler için elzem bir görev olarak nitelenebilir. Yaygın ve etkili bir insan hakları kültürünün sağlanması, insan haklarının hem hukuksal ve hem de fiili olarak korunup yüceltilmesiyle mümkün olabilmekte; temel öneme haiz hakların yalnızca hukuksal düzenlemelerde sözü edilen teorik kavramlar olmamasıyla ve bu hak ve özgürlüklerin bireylerin yaşamlarında kullanılabilmesiyle gerçekleşebilmektedir.

Cezasızlık bu bakımdan devletler tarafından uluslararası nitelikte üstün ilke olarak savunulan insan haklarının gelişmesi ve haklara olan inancın önünde duran toplumsal ve bireysel bir tehlike olarak nitelenebilir.

Cezasızlıkla mücadele etmek, adalete olan inancın güçlenmesine sebep olacağı gibi, devletlerin hukuki ve fiili koruması altında olan bireylerin de mağdur haline gelmelerinin önüne geçilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Helsinki Yurttaşlar Derneği, İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Araştırmaları Derneği ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye'nin ortak çalışma alanı olan İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP), cezasızlık kavramının açık bir çerçevesinin tanımlanmasına duyulan ihtiyaç ve yalnızca "önemli insan hakları ihlalleri" değil, bütün insan hakları ihlallerinin sona ermesini sağlamak için cezasızlıkla mücadeleyle ilgili mekanizmaların güçlendirilmesinin gerektiğini göz önünde bulundurarak "Cezasızlıktan Hesap Verebilirliğe: sivil toplum örgüt-

lerinin izleme ve müdahale kapasitelerinin güçlendirilmesi" projesini geliştirmiştir.

Sürekli bir mücadele alanının temelini oluşturmak ve alanda çalışan insan hakları örgütlerinin çabalarına katkıda bulunmak amacıyla 2013 yılında başlatılan bu projenin odak noktasını uluslararası insan hakları norm ve standartları temelinde Anayasa'dan başlayarak Türkiye'nin insan hak ve özgürlüklerini koruma sisteminin analiz edilmesi ve cezasızlıkla mücadelede sivil gözetimi güçlendirecek araçların geliştirilmesi oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği'nin "Demokrasi ve İnsan Hakları Aracı" programı altında finansman desteğinin sağlandığı bu proje, uzun erimli bir mücadelenin gerekli araçlarını oluşturmak üzere tasarlanmıştır.

Türkiye'deki insan hakları hareketinin eşitlik, özgürlük ve adalet mücadelesine katkıda bulunacağını düşündüğümüz bu çalışma kapsamında hazırlanan elektronik bülten düzenli olarak yayınlanacak ve çalışma alanına ilişkin bilgileri paylaşacaktır.

Projenin faaliyetlerine ilişkin bilgiye 2. sayfadan erişilebilir.

Bu sayıda

Projenin Tanıtımı	2
Cezasızlık Kavramı	2
Cezasızlığın Sözkonusu Olduğu İnsan Hakları İhlalleri	2
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Cezasızlık Kararları	3
Tuğgeneral Çitil hakkında açılan dava Çorum'da görülecek	4
Cezasızlıkla Mücadele Eden Örgütler	4
Kaynaklar	4

Cezasızlıktan Hesap Verebilirliğe: sivil toplum örgütlerinin izleme ve müdahale kapasitelerinin güçlendirilmesi projesi

Hukuki analiz : Üç aşamalı bir analiz gerçekleştirilecektir: cezasızlığın söz konusu olduğu ihlal tiplerinin Anayasa'ya, uluslararası ve bölgesel insan hakları sözleşmelerinde yer alan hak kategorilerine göre belirlenmesi ve sınıflandırılması, iç hukuk mevzuatının cezasızlık yönünden incelenmesi, af ve zamanaşımı kural ve uygulamalarının Türkiye'deki cezasızlık kültürüne etkilerinin incelenmesi.

Cezasızlık haritası: Pilot alanlarda toplanan verilere dayanarak soruşturma ve yargı yetkisinin nasıl kullanıldığı, toplanan somut veriler üzerinden adil yargılanma hakkı ışığında incelenecektir. Türkiye'nin cezasızlık haritası "en vahim" insan hakları ihlalleriyle sınırlı kalmayacak; olabildiğince geniş bir çerçeveyi kapsayacaktır.

Giderim Mekanizmalarının Analizi : Türkiye'de giderim hakkının uygulanması, giderim araçları

nın mevcudiyeti ve etkililiği hakkında bir durum incelemesi yapılacaktır.

Seminer Programları: İnsan haklarının çeşitli alanlarında çalışan aktivistler, hukukçular ve gazeteciler ile birlikte karşılıklı bilgi paylaşımını olanaklı kılabilecek çalışma toplantıları düzenlenecektir.

Çalışma toplantılarının sonucunda hazırlanacak raporlar geniş bir grubun cezasızlığa karşı görüşlerini birlikte duyurmasını sağlayacak ve cezasızlığın sona erdirilmesine yönelik çabaların daha sistematik ve bilgilendirilmiş olarak yoğunlaşmasına katkıda bulunacaktır.

Kamu idaresi ve Politik Karar Alıcılarla Temas: Sivil toplum kuruluşlarının birlikte oluşturdukları kanıt temelli raporlar ilgili kamu otoriteleri ile paylaşılacaktır.

Veri tabanı destekli web sitesi : Başta proje faaliyetlerinin sonuçları olmak üzere, kalıcı ve sürdürülebilir bir arşiv yaratılacak, alanda çalışma yapanları destekleyecek, düzenli veri girilmesini sağlayacak bir web sitesi oluşturulacaktır.

k a v r a m l a r

Cezasızlık: Bir ihlalin faillerinin, suçlanmalarına, alıkonulmalarına, yargılanmalarına ve suçlu bulunurlarsa uygun şekilde cezalandırılmalarına ve mağdurlara onarım sağlanmasına yol açacak bir soruşturmaya tabi olmadıkları için –ister ceza, ister hukuk, isterse idari ve disiplin usulünde olsun– hukuki veya fiili olarak hesap vermelerinin imkânsızlığı durumu.

Mağdur: Ciddi insan hakları ihlali oluşturacak bir davranış ya da ihmal sonucunda bireysel ya da kolektif biçimde fiziksel, ruhsal, duygusal hasara, ekonomik kayba ya da temel yasal haklarında eksilmeye uğrayan kişiler mağdur sayılmaktadır. Ayrıca doğrudan mağdura bağımlı olan veya mağdurun ailesinden olan ya da onunla aynı çatı altında yaşayanlar ile mağdura yardımcı olmak veya daha sonraki ihlalleri önlemek için müdahale eden ve fiziksel, zihinsel veya ekonomik yönden zarar gören kişi de mağdur olabilir.

İhlalci: Ciddi insan hakları ihlalleri oluşturan eylem veya ihmalleri işleyen kişi özel kişi ve ihlalde doğrudan ya da dolaylı biçimde sorumluluğu bulunan devlet görevlileri.

Mağdurlar için giderim hakkı: İhlal mağdurlarına etkili biçimde giderim sağlanması devletlerin temel yükümlülükleri arasında yer almaktadır ve bu yükümlülüğün yerine getirilmesi hem bireysel ve hem de toplumsal adaletin sağlanması bakımından elzem niteliktedir. Eski halin iadesi/onarım; tazminat; rehabilitasyon; tekrarlanmama tatmini ve garantisi, ihlalle ilgili eksiksiz bilgiye erişim hakkı mağdurun giderim hakları arasında yer alır.

Gerçeği Bilme Hakkı: Herhangi bir yasal takibattan bağımsız olarak, mağdurlar ve aileleri ihlallerin meydana geldiği şartlara; ölüm ya da kaybolma durumlarında ise mağdurun kaderine ilişkin tüm gerçeği bilme hakkına sahiptir.

Belleğin Korunması Görevi: Zulüm ve baskıyla yaşamış insanlar için bu bilgiler kişisel tarihlerinin bir parçasıdır ve devletlerin görevi ise insan hakları ve insanlık yasalarına ilişkin ihlallere ait delil ve belgeleri arşivlemek ve bu ihlallere ilişkin bilgileri kamuoyuyla paylaşmak üzere en uygun ve elverişli tedbirleri almaktır.

Cezasızlığın söz konusu olduğu insan hakkı ihlalleri

Birleşmiş Milletler Belgelerinde ihlaller

⇒ Cenevre Sözleşmesi ile 1977'deki Ek Protokoller ile belirlenen çok ciddi ihlaller;

⇒ uluslararası insan hakları hukukunda suç teşkil eden eylemler ve ihlaller,

⇒ soykırım suçu,

⇒ insanlığa karşı işlenen suçlar,

⇒ işkence suçu,

⇒ gözaltında kaybolma, zorla kaybedilme,

⇒ yargısız infaz ve kölelik gibi ceza hukuku yaptırımı gerektiren suçlar

Kaynak: BM İnsan Hakları Komisyonu'nun kabul ettiği, bağımsız uzman Diana Orentlicher tarafından hazırlanan "kişisel dokunulmazlık ile mücadeleyle ilgili prensipler" hakkındaki güncel raporunda yer verilen uluslararası yasalar nezdinde ciddi suçlar ve

Avrupa Konseyi Belgelerinde ihlaller:

⇒ AİHS'nin yaşama hakkını düzenleyen 2. maddesi,

⇒ AİHS'nin işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da cezaların yasaklanmasını düzenleyen 3. maddesi;

⇒ AİHS'nin zorla çalıştırma ve kölelik yasağını düzenleyen 4. maddesi

⇒ AİHS'nin özgürlük ve güvenlik hakkını düzenleyen 5(1). Maddesi;

⇒ özel hayat ve aile yaşamına saygı hakkını düzenleyen 8. maddesi

Kaynak: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ciddi İnsan Hakları İhlalleri Bakımından Cezasızlığın Sona Erdirilmesine İlişkin Rehber İlkeleri

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Cezasızlık

AİHM kararlarından ve insan haklarını güçlendirmek bağlamında cezasızlığı ortadan kaldırmak hedefiyle hazırlanan çeşitli karar ve raporlardan anlaşılacağı üzere cezasızlık olgusu, devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmek bakımından eksik ya da hatalı eylemlerde bulunmaları sonucu ortaya çıkmakta ve dolayısıyla, cezasızlıkla sonuçlanan veya cezasızlık kültürünün kolaylaştırıcı etkisiyle doğan ihlallerde devletlerin doğrudan sorumluluğu bulunmaktadır.

Etkili soruşturma yükümlülüğünün yanı sıra AİHM kararlarından yola çıkılarak başka birçok unsurun cezasızlığı mümkün kıldığı söylenebilir. AİHM'nin cezasızlık tespitinde bulunduğu çok sayıda kararda özetle;

- ⇒ Sorumluların belirlenmesi ve cezalandırılmasına elveren, özenli, süratli uygun ve kesin niteliklere sahip bir etkili soruşturma yokluğunun cezasızlığı mümkün kılması bakımından kilit önemine;
 - ⇒ İç hukuk yolunun teoride olduğu kadar uygulamada da etkili olmasına ve ulaşılabilir ve etkili bir iç hukuk yolunun gerekliliğine;
 - ⇒ Devletin ihlali etkili biçimde önleme sorumluluğuna;
 - ⇒ Ceza ve dava zaman aşımı veya genel ve özel af gibi unsurların ihlallerin cezasız kalmasındaki ve etkili giderimdeki önemine;
 - ⇒ Hakkında soruşturma bulunan devlet görevlisinin görevden uzaklaştırılması ve eğer suçlu bulunursa görevden alınmasının önemine;
 - ⇒ İhlale karşı usuli garantilerin sağlanmasının gerekliliğine;
 - ⇒ İhlale karşı mağdurlara sağlanması gereken etkili giderimin sadece tazminatla sağlanamayacağına vurgu yapılmaktadır.
- Tüm bu unsurların varlığı cezasızlık kültürünün oluşmasına imkân yaratmakta ve bu gibi eksik veya hatalı uygulamalar sonucunda ortaya çıkan cezasızlık olgusu, bir dizi olumsuzluğa neden olmaktadır

"Suçluların belirlenmelerine ve cezalandırılmalarına yol açacak nitelikte etkili bir resmi soruşturmanın yapılması gerekir. Aksi taktirde yaşamı koruma yükümlülüğü ve kötü muamele yasağı, temel bir öneme sahip olmalarına rağmen, pratikte etkisiz kalacak ve bazı hallerde devlet görevlilerinin gerçek anlamda bir cezasızlıkla kontrolü altındaki kişilerin haklarını ihlal etmeleri mümkün olacaktır." (Ali ve Ayşe Duran-Türkiye, başvuru no. 42942/02, para. 60)

AİHM kararlarında cezasızlık kavramının ilk kez kullanıldığı karar **Yaşa-Türkiye** (22495/93, 2 Eylül 1998) kararıdır. Yaşa-Türkiye davası 1990'larda Türkiye'nin güney doğusunda hüküm süren şiddet iklimiyle ilgilidir.

Mahkeme, bu kararda Türkiye Devleti'ne özellikle 2. madde ihlali teşkil edebilecek eylemlerin failerinin belirlenebileceği ve cezalandırılabileceği etkili soruşturmalar yürütmek bakımından yükümlülüğünü hatırlatmaktadır. Özellikle devlet görevlilerinin sorumluluklarının bulunduğu ihlal oluşturan eylemlerde, failin kimliğinin belirlenmesi ve mutlaka ceza hukuku yaptırımlarının işletilmesi gerekmektedir. Bu görev, devletlerin doğrudan 2. madde hükmü altında taahhüt ettikleri yaşam hakkını koruma görevi ve Sözleşme'nin 1. maddesi (insan haklarına saygı yükümlülüğü) ile birlikte okunduğunda, hakları koruma ve hak ihlallerini önleme bakımından da pozitif yükümlülüğünü kapsamaktadır.

Mahkeme'nin söz konusu kararda -ve yoğunlukla Sözleşme'nin 2 ve 3. maddelerinin ihlali bakımından cezasızlık tespitine yer verdiği diğer kararlarda sıklıkla vurguladığı bir başka husus, devletlerin ihlal karşısında etkili soruşturma yapma yükümlülüklerinin **her ne koşulda olursa olsun** mutlak biçimde devam ettiği yönündedir. Kararlarda, aksi yönde bir tutumun (yasal ve fiili bakımdan) cezasızlık iklimine yol açacağı ve bu ortamı güçlendireceğinin altı çizilmektedir.

"Mahkeme o zamanda Türkiye'nin o bölgesinde hâkim olan, PKK'nin şiddet içeren eylemleri ve bunlara tepki olarak yetkililerce alınan önlemlerin damgasını vurduğu iklimin, iç hukuktaki ceza kovuşturmalarında kesin delillerin aranmasına engel olmuş olabileceğini göz önünde bulundurmaya hazırdır. Ne var ki, bu nitelikteki koşullar, yetkililerin Madde 2 bağlamındaki soruşturma yapma yükümlülüklerini azaltmayacaktır; zira aksinin kabulü bölgedeki cezasızlık ve güvensizlik iklimini daha da alevlendirecek ve dolayısıyla bir kısır döngü yaratacaktır." (Yaşa-Türkiye, 22495/93, para. 104)

13 kişinin ölümünden sorumlu tutulan Tuğgeneral Çitil hakkında açılan davanın üçüncü duruşması 29 Nisan 2013 tarihinde Çorum'da yapılacak

Bir den fazla ölüme sebebiyet vermek suçundan hakkında 13 kez ömür boyu müebbet hapis cezası istenen ve tutuksuz yargılanan Musa Çitil, raporlu olduğu gerekçesiyle 11 Ekim 2012 tarihinde Mardin'de yapılan ilk duruşmaya katılmamıştı. Çitil'in avukatı ilk duruşmada "işlendiği iddia olunan suçların görevleriyle ilgili olması sebebiyle izin alınmasını" talep etmişse de Mahkeme heyeti bu talebi reddetmişti. İlk duruşmada, müşteki avukatları "davanın TMK'nın 10'uncu maddesi ile yetkilendirilmiş özel yetkili mahkeme tarafından görülmesi" talebinde bulunmuş Mahkeme Heyeti de dosyayı inceledikten sonra karar vereceğini belirtmişti.

Ancak Adalet Bakanlığının talebi üzerine 21.12.2012 tarihinde Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin celse arasında verdiği kararla kamu güvenliği gerekçesiyle dava Çorum'a nakledildi.

M. Çitil'in aleyhine açılan diğer davalar

Şükran Aydın Davası: 1993 yılında babası ve yengesiyile birlikte Mardin'in Derik ilçesi Taşit Köyü'nde gözaltına alınan ve dört gün gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan Aydın, dönemin Derik Jandarma Komutanı Musa Çitil'in kendisine tecavüz ettiği iddia ederek Mardin Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuş, ancak savcılık takipsizlik kararı vermişti. İç hukuk yolunun tükenmesi sonucunda Aydın AİHM'ne başvurmuştu. AİHM'deki yargılama sonunda Türkiye, Aydın'ın iddiaları doğrultusunda gerekli inceleme-

Ankara Bölge Jandarma Komutanlığı görevini halen sürdürmekte olan Tuğgeneral Musa Çitil'in Mardin'in Derik ilçesinde jandarma komutanlığı yaptığı dönemde işlenen ve faili meçhul kalan cinayetler hakkında, İHD Mardin Şubesi'nin girişimlerinin etkisiyle Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan soruşturma sonucunda Musa Çitil'in on üç kişinin ölümünden bizzat sorumlu tutulduğu 16/07/2012 tarih ve 2012/1150 sayılı iddianame 8 Eylül 2012'de Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 8 Eylül 2012 tarihinde kabul edilmiştir.

leri yapmadığı ve Aydın'a rapor alınmadığı gerekçesiyle 25 bin Sterlin tazminat ödemeye mahkûm oldu. Bu karardan sonra harekete geçen Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı, Çitil hakkında tekrar dava açmış olmasına rağmen, yapılan yargılamalar sonunda Çitil beraat ettirilmiştir. **AİHM Dosyası: Aydın-Türkiye (No.23178/94, Karar tarihi: 25.09.1997 (Büyük Daire).**

Ş.E. Davası: 1993 yılında Mardin Mazıdağ'ında gözaltına alınan Ş.E. gözaltında işkence ve tecavüze maruz kalmıştır. Olaydan yaklaşık 6 yıl sonra Musa Çitil hakkında suç duyurusunda bulunulması üzerine Musa Çitil ve 405 asker hakkında Mardin Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açılmıştır. Ancak Mahkeme "sanıkların can güvenliğini" gerekçe göstererek davayı **Çorum Sungurlu'ya** göndermiş

ve açılan dava sonucunda Musa Çitil beraat ettirilmiştir.

Salih Tekin Davası :1993 yılı Şubat ayında ailesini ziyaret için gittiği Derik Derinsu köyü Yassı tepe mezarında babası ve 3 kardeşiyle birlikte gözaltına alınan Özgür Gündem Gazetesi muhabiri Salih Tekin, dört gün köy karakolunda çıplak bir halde soğukta tutulmuş ve daha sonra Derik İlçe Jandarma Karakoluna götürülmüştü. Burada da bir gün tutulan Tekin, elektrik verilme, kaba dayak, askıya alınma, tazyikli soğuk suya tutulma gibi ağır işkenceye maruz kalmış ve ölüme tehdit edilmişti. İşkence gördüğüne ilişkin rapor verilen Tekin, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde açılan davada da beraat etmişti.

Tekin'in kendisine yapılan işkence nedeniyle yaptığı suç duyurusu ile ilgili olarak Derik Cumhuriyet Savcılığının iki yıl sonra 4 Mayıs 1995' de, görevsizlik kararıyla İlçe İdare Kuruluna gönderdiği dosyayla ilgili olarak Kurul, 13 Eylül 1995 de delil yetersizliğinden **men-i muhakeme** kararı vermişti. Bu karar Danıştay'da da onaylanınca iç hukuk yolları tükenmiş oldu ve Tekin AİHM'ye başvurmuştu. Yapılan yargılama sonunda Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin işkence yasağını düzenleyen 3. maddesi ile etkin soruşturma yürütülmesi yükümlülüğünü düzenleyen 13. maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle 25 bin Sterlin para cezası ödemeye mahkûm edilmişti. **AİHM Dosyası (No: 52/1997/836/1042, Karar Tarihi: 09.06.1998)**

Kaynakça

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 30 Mart 2011'de kabul ettiği "Ciddi İnsan Hakları İhlalleri Bakımından Cezasızlığın Sona Erdirilmesine İlişkin Rehber İlkeler" http://www.coe.int/t/dqj/publications/others/h-inf_2011_7en.pdf

BM İnsan Hakları Komisyonu bağımsız uzman Diana Orentlicher'in kişisel dokümanlık ile mücadeleyle ilgili prensipler hakkındaki güncel raporu , Diane Orentlicher] http://www.ihop.org.tr/dosya/ceviri/BM-IHK-Kisisel_Dokunulmazliklar-2005.doc

BM İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörü M. Cherif Bassiouni'nin hazırladığı Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve İnsanlı Hukuk İhlallerinin Mağdurları İçin Giderim ve Onarım Hakkı Üzerine Temel Prensipler ve Rehber İlkeler (E/CN.4/2000/62) [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.CN.4.2000.62.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/E.CN.4.2000.62.En?OpenDocument)

Devletlerin şahsi masuniyetle mücadele için kapasitelerini artırmalarında destek olmak için önerileri de içeren doğru uygulamalarla ilgili bağımsız çalışmalar [Diane Orentlicher] [http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/0/94b45b7493a558cac1256e6e005a6d1d/\\$FILE/G0411355.doc](http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/0/94b45b7493a558cac1256e6e005a6d1d/$FILE/G0411355.doc)

BM Genel Kurul, Özel Raportörün Türkiye ziyareti (16-23 Şubat 2006) üzerine hazırladığı "terörle mücadele sırasında insan haklarının ve temel özgürlüklerin teşvik edilmesi ve korunması" üzerine raporu] <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=co-untry&category=&publisher=&type=MISSION&coi=TUR&rid=&docid=45fe81f52&skip=0>

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, Herta DÄUBLER-GMELIN'in "Avrupa'da İnsan Haklarının Durumu: Cezasızlığı Ortadan Kaldırma İhtiyacı" başlıklı raporu [<http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileID=12695&Language=EN>]

BM İnsan Hakları Komisyonu, Özel Raportör Gabriela Knaut'un Türkiye ziyareti üzerine hazırladığı "yargıçların ve avukatların bağımsızlığı" konulu raporu <http://daccess-dds-nv.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/134/03/PDF/G1213403.pdf?OpenElement>

Avrupa İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammerberg'in 10-14 Ekim 2011 tarihleri arasındaki Türkiye ziyareti mütakiben hazırladığı rapor, "Türkiye'de Adalet Yönetimi ve İnsan Haklarının Korunması" <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2006446&SecMode=1&DocId=1842440&Usage=2>

Cezasızlığa karşı çalışmaların izlenebileceği bazı kuruluşlar	
İnsan Hakları Derneği	http://www.ihd.org.tr
Uluslararası Af Örgütü	http://www.amnesty.org.tr
Türkiye İnsan Hakları Vakfı	http://www.tihv.org
TESEV	http://www.tesev.org.tr/tr/program/demokratiklesme-programi
Baran Tursun Vakfı	http://www.baransav.com
Mazlumder	http://www.mazlumder.org
Bianet	www.bianet.org
Hakikat ve Hafıza Merkezi	http://www.hakikatdalethafiza.org
Impunity Watch	http://www.impunitywatch.org
Human Rights Watch	http://www.hrw.org